

Tarih boyunca ihmal edilen ve cezalandırılan Telafer halkı, birlik ve beraberliğinden aldığı güçle iyi bir gelecek inşa etmek istiyor.

Dr. Serhat ERKMEN
ORSAM Ortadoğu Danışmanı
serhaterkmen@orsam.org.tr

Kapak Konusu

UNUTULMUŞLUĞUN KARANLIĞINDAN UMUDUN AYDINLIĞINA UZANAN BİR TÜRKMEN KENTİ: TELAFER

Talafar: A Turcoman City from the Darkness
of Being Mislaid to the Luminousness of Hope

Abstract

Talafar, which had been disregarded after the US occupation, is one of the most significant Turkmen settlements in Iraq. There is poor scientific knowledge and a limited number of studies dealing with Talafar. Studies based on Talafar were overshadowed by Kirkuk's strategic significance and the relations with the Kurds. This is the reason why only a few aspects of Talafar have been emphasized. Only when studied in detail does Talafar appear to be as important as Kirkuk in terms of strategic significance and is capable of influencing the future of Iraq. In order to fill this gap, ORSAM carried out field research in Talafar.

Kapak Konusu

Telafer’de aynı aşiretten, hatta aynı aileden insanlar Şii, Sünni veya Alevi olabilmektedir. Mezhepsel mensubiyet aşiretin kimliğinde tek belirleyici değildir. Bu durum gayet doğal bir olgudur ve aslında Telafer’de mezhebe dayalı kimlik siyaseti yapmanın ne kadar yanlış olduğunu gösterir.

Giriş

Irak Türkmenleri açısından en önemli kentlerden birisi olan Telafer, Irak’ın işgalinden sonra beklediği ilgiyi görememiştir. Türkiye’de Telafer ile ilgili bilgi ve bu ilçe üzerine yazılmış çalışmalar son derece azdır. Kerkük’teki stratejik sorunlar ve Türkiye’nin Irak’ın kuzeyine yönelik politikasının ön plana çıkması nedeniyle bu konularda yapılan incelemelerin gölgesinde kalan Telafer’le ilgili çalışmalar, genellikle ABD ordusunun Telafer’de düzenlediği operasyonlarla sınırlı kalmıştır. Oysa Telafer derinlemesine incelendiğinde konunun en az Kerkük kadar karmaşık ve uzun vadeli etkileri açısından da onun kadar önemli olduğu görülmektedir. Bu nedenle Türkiye’de Telafer konusundaki boşluğu doldurmaya yönelik çabalara öncülük etmek ve Telafer’in sorunlarını gündeme getirmek için bölgede bir saha araştırması düzenlemiş ve araştırma sırasında toplanan bilgiler ışığında bir çalışma hazırlanmıştır. Bu çalışmada yer alan bilgiler akademik nitelikteki eserlerin incelenmesi ve Telafer’de yürütülen kapsamlı bir araştırmaya dayanmaktadır. Kullanılan rakamlar Telaferli yetkililerden veya konuyla ilgili çalışmalar yapan Telaferlilerden elde edilmiştir. Saha araştırması boyunca ilçe dolaşmış, ilçede önde gelen aşiret reisleri, din adamları, kanaat önderleri, bürokratlar ve siyasetçilerle görüşülmüştür. Elde edilen verilerin gözden geçirilmesi ve karşılaştırılması yoluyla bazı düzenlemeler yapılmış ve veriler analiz edilerek Telafer’in sorunları ele alınmaya çalışılmıştır.

Telafer’in Önemi

Çalışma esnasında elde edilen verilerden anlaşılabilirliği kadarıyla, Telafer’in Türkiye ve Irak açısından dört maddede özetlenebilecek bir stratejik öneme sahip olduğu söylenebilir:

1. Telafer, Irak’ın kuzeyindeki Kürt yönetimi ile

Irak’ın Suriye sınırında bulunan Sincar’la Kürtler ve Suriye’deki Kürtlerle arasında tampon oluşturan tek coğrafi ve idari bölgedir.

2. Telafer, Irak’ta nüfusun tamamının Türkmen olduğu tek ve en kalabalık yerleşim birimidir. Bu bağlamda Irak’taki Türkmen siyasi varlığı ve kimliğinin en belirgin olarak gözlemlendiği yerdir.

3. Telafer, bu kimliği nedeniyle Irak devletinin kuruluşundan bu yana sadece Kürtler açısından değil Araplar açısından da bir tehlike olarak algılanmıştır. Yaklaşık 80 yıldır sistematik ve yoğun bir biçimde baskıya maruz kalmış, kontrol altında tutulmaya çalışılmış ve gelişmesi engellenmiştir.

4. Telafer, Irak’a ülkenin kuzeyindeki bölgesel yönetimin kontrolünde olmayan geçişin sağlanabileceği, Araplar ve Türkmenler ile Türkiye arasında doğrudan ilişkinin kurulabileceği yegâne alanı kapsamakta ve stratejik bir koridor olma niteliği taşımaktadır.

Telafer’in Genel Görünümü

Irak’ta Ninova Vilayeti’nin merkezi olan Musul’un 60 km. batısında bulunan Telafer ilçesi Irak’ın nüfus ve coğrafi büyüklük açısından en önemli yerleşim birimlerinden birisidir. Ancak Telafer son derece harap bir durumdadır. Telafer’de yaşanan iç çatışma, terör, ABD, Irak ordusu ve peşmergelerin yürüttüğü operasyonlar yaşamı son derece olumsuz etkilemiştir. Ancak, Telafer’deki yıkıntı bu silahlı çatışmaların çok ötesinde ilçenin Irak devletinin kuruluşundan bu yana herhangi bir imar görmemiş ve altyapı yatırımı yapılmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Telafer’de sokaklar pis ve yollar bozuktur. İlçenin yalnızca yüzde 2’sinde kanalizasyon bulunmaktadır. Kirli sular sokaklarda akmakta,

Kapak Konusu

Telafer'de ilçenin yalnızca yüzde 2'sinde kanalizasyon bulunuyor. Evlere günde 3 saat su verilebiliyor.

elektrik “altı saat kesinti iki saat kullanım” ilkesi-
ne dayanmakta, evlere günde 3 saat su verilerek
depoların dolmaları sağlanmaktadır.

1. Telafer'e İlişkin Temel Bilgiler

Telafer ilçesi, ilçe merkezi, merkeze bağlı üç na-
hiye (Iyaziye, Rabia ve Zammar) ve bu nahiyeler
ile Telafer merkezine bağlı 120 köyden oluşmak-
tadır. Telafer'de birisi kaymakam olmak üzere
20 üyeden oluşan İlçe Meclisi seçimlerinin tüm
Irak'ta olduğu gibi bu yıl Haziran ayında yeni-
lenmesi gerekirken de seçimin gerçekleşme-
si ülkedeki diğer koşullara bağlıdır. Telafer, idari
olarak Musul Vilayet Meclisi'ne bağlı olduğu için

ilçede yürütülmesi gereken tüm faaliyetlerin ve
projelerin bütçesi Musul'dan gelmektedir. İleri-
de ele alınacağı gibi, bu durum Telafer'de büyük
sıkıntılara yol açmaktadır. Telafer Belediyesi ise
Irak'ta özel bir konuma sahiptir. Irak'ın kuzeyin-
deki bölgesel yönetimin dışındaki 15 il belediye-
sinden sonra Telafer belediyesi ikinci büyüklükte
bir kategoridedir. Bu kategoride başka bir belediye
yoktur. Üçüncü kategori ise diğer ilçe belediye-
lerinden oluşmaktadır. Yani, il belediyeleri-
ne A kategorisi denilecek olursa, Telafer hemen
bunlardan sonra gelmekte ve B kategorisinde yer
almaktadır. Irak'ın geri kalan ilçe belediyeleri ise
C kategorisindedir.

Telafer halkının çatışmayı sürdürme niyetinde olanları dışladığı görülmektedir. Güvenliğin tam olarak sağlanması, yatırımların başlamasıyla istihdam yaratılması ve çatışmaların yaralarını saracak toplumsal projelerle, Telafer 2004 öncesindeki toplumsal dokusuna yeniden kavuşabilir.

a. Nüfus Yapısı ve Dağılımı

Telafer, Irak'ın nüfus açısından en büyük ilçelerinden birisidir. Yapılan saha çalışmasında nüfus müdürlüğü ve kaymakamlıktan alınan verilere göre Telafer'in nüfusu 2008 Kasım'ı itibarıyla toplam 395.150'dir. Irak'ta Ekim ayında bir nüfus sayımı yapılması planlandığından henüz 2009 verilerini ortaya çıkarmak üzere bir çalışma yapılmadığı gözlemlenmiştir.¹

Telafer merkezin tamamı Müslüman olan ve Türkçe konuşan Türkmenlerden oluşmaktadır. Telafer'in merkeze bağlı köylerin büyük bir kısmında Türkmenler yaşarken az sayıda köyde ise Araplar oturmaktadır. İyaziye nahiyesinin merkezinin tamamı ve köylerinin de büyük bir çoğunluğu Türkmen'dir. Bu nahiyenin merkezinin çok büyük bir kısmını tek bir aşiret (Kassap) oluşturmaktadır. Rabia nahiyesinin merkezinde çoğunluğu Araplar (Şammar Aşireti) oluşturmaktayken Zammâr'da ise Türkmen ve Arapların yanı sıra Gergeriler² de bulunmaktadır.

Yukarıdaki dağılıma bakarak Telafer ilçesindeki nüfus için şöyle bir sonuca varılabilir: Telafer merkezinin nüfusu tamamen Türkmen olmasına rağmen, Telafer ilçesinin nüfusunun yüzde 70 kadarı Türkmen, geri kalanı ise Arap ve diğer küçük topluluklardır.

Telafer'deki mevcut nüfusa ek olarak Telaferli olmalarına rağmen, Irak'ın işgalinden sonra meydana gelen olaylar ve ilçedeki iç çatışma nedeniyle göçmen durumuna düşenlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Irak'ta yapılan ilk çalışmalara göre, 16600 ailenin Musul'a göç ettiği veya Telafer'in içinde yer değiştirdiği, 2150 ailenin Telafer'e bağlı köylere ve nahiyelere göç ettiği, 225 ailenin ise diğer vilayetlere göç ettiği ileri sürülmüştür. Telafer ilçe merkezinde kuru-

lan göçmenlere ilişkin komisyonun yürüttüğü çalışmalar sonucunda birden çok sayılan vakalar ayıklanmış, geri dönenler de dikkate alınarak ve ilk etapta verilen rakamların abartılı olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuçta ortaya çıkan tablo 225 ailenin diğer vilayetlere göç ettiği, 4160 ailenin ise Telafer'in içinde, çevresinde veya Musul'da yeniden yerleştiği ortaya koymaktadır. Buna göre, 2003'ten sonra meydana gelen göçler sonucunda 4385 ailenin göçmen kategorisine girmektedir. Telafer'deki toplumsal yapı göz önüne alındığında bu sayının en az 7 ile çarpılarak göçmen sayısının bulunması gerekmektedir.³

b. Çatışmalara Rağmen Telafer'i Birarada Tutan Dayanak Noktası: Telafer'in Sosyal Yapısı

Telafer, dışa kapalı bir tarım toplumu özelliği göstermektedir. İlçe nüfusu aşiretlerden oluşmaktadır. Her birey bir aşirete mensuptur. Aşiretler ise ailelere bölünmüştür. Bazı aileler farklı isimler almakta ve aşiret gibi görünmekteyse de, aslında büyük aşiretlerin birer kolunu oluşturmaktadır. Aşiretler arasında bir mezhep birliği yoktur. Aynı aşiretten, hatta aynı aileden insanlar Şii, Sünni veya Alevi olabilmektedir. Mezhepsel mensubiyet aşiretin kimliğinde tek belirleyici değildir. Bu durum gayet doğal bir olgudur ve aslında Telafer'de mezhebe dayalı kimlik siyaseti yapmanın ne kadar yanlış olduğunu gösterir. Aynı aileden, aşiretten ya da akrabalardan gelen Telaferliler arasındaki mezhep farklılıkları son birkaç yıla kadar hiçbir önem taşımamakta, insanlar arasında ayırım yaratmamaktaydı. Bugün hala, ailelerin içinde dahi bu farklılıklar bir şekilde varlığını sürdürmektedir.

İlçenin kimliğinin yapıtaşı Telaferliliktir. Telaferliler için Şii, Sünni veya Türkmen olma durumunda öncelik sıralaması değişse bile ilk kimlik hep Telaferliliktir. Diğer kimlikler Telaferli olma-

Kapak Konusu

Telafer’de Şiilerin en önde gelen din adamlarından olan Şeyh Cevad barış yanlısı kişiliğiyle tanınıyor. Şeyh Cevad, Sünni ve Şii Türkmenler arasına ayrılık tohumu ekilmek istenmesine karşı çıkıyor.

nın ardında kalmaktadır. Buna ek olarak, kapalı bir toplum olması nedeniyle Telaferliler dışarıdan gelenleri kabul etmemektedir. Misafirlerine karşı son derece cömert olan Telaferliler konu bir başka grubun bölgeye yerleşmesine gelince tam olarak karşıt bir tutum izlemektedir. Telaferlilik kimliğinin en önemli ögesi dildir. İlçedeki herkes Türkçe konuşmaktadır. Hatta, Irak devletinin 1970’lerden itibaren yürüttüğü Araplaşırma politikası çerçevesinde kendilerinin Arap olduğunu iddia eden kişiler veya aşiretler dahi Türkçe konuşmakta, bu kimselerin çoğu Arapça bilmemektedir.

Son yıllarda Telafer’in toplumsal yapısına ilişkin olarak yaşanan en önemli gelişmelerden birisi Şii-Sünni farklılaşmasının ön plana çıkarılmaya çalışılmasıdır. Aslında, farklı mezheplere mensup aileler veya aşiretler arasında kız alıp

verme yoluyla akrabalık yaygındır. Normal koşullarda Telafer’de mezhepsel mensubiyetin büyük bir öneminin olmadığı söylenebilir. Ancak, Telafer’de 2004’te başlayan, daha sonra ise biçim değiştirip bir tür mezhepsel çatışmaya dönüşen çatışma yoğun bir güvensizlik ortamı yarattığından tüm kimlikler ve sosyal ilişkiler sarsılmış, mezhepsel mensubiyet bazı kesimlerde önem kazanmıştır. Telafer’de yaşanan çatışmalar nedeniyle belirginleşen bu kimliklerin siyasi boyutunun kısa süre içinde tam olarak yok olması zor görünmektedir. Telaferliler için çatışmalar sırasında dökülen kan, taraflarda kolay onarılmayacak yaralar açmıştır. Çatışmalar sırasında öldürülen kişilerin kan paralarının ödenmemiş olması bu yaraların kapanmasını engellemektedir. Halkın çatışmadan bıktığı ve istikrar aradığı, çatışmayı sürdürme niyetinde olanları dışladığı görülmekle birlikte, Sünni ve Şii Türkmenlerin

Kapak Konusu

Hükümetin ayırdığı kaynakların büyük bir kısmını Musul Vilayet Konseyi kullanmaktadır. Bu durum Telafer'in süratle ihtiyaç duyduğu altyapı projelerinin başlatılması ve tamamlanması için gerekli paranın bulunmamasına ve bunun sonucu olarak ekonomik durumun kötüleşmeye devam etmesine neden olmaktadır.

birbirilerine hala tam olarak güvenemedikleri söylenebilir. Bununla birlikte, ilçede güvenliğin tam olarak sağlanması, yatırımların başlamasıyla istihdam yaratılması ve çatışmaların yaralarını saracak toplumsal projelerle Telafer 2004 önce-sindeki toplumsal dokusuna yeniden kavuşabilir.

Telafer'de mezhepsel siyasetinin yarattığı toplumsal soruna ek olarak bir etnik kimlik sorunu da bulunmaktadır. Bazı Türkmenler kendilerini Arap olarak görmektedir. Şii Türkmenlerin tamamı Türkmen olduğunu kabul etmekle birlikte, bazı Sünni Türkmenler kendilerini Arap olarak tanımlamaktadır. Etnik mensubiyette Sünni Türkmenler arasında bu tür bir sorun bulunurken, Şii Türkmenler arasında da mezhepsel mensubiyet zaman zaman ağır basmaktadır. Şii Türkmenlerin neredeyse tamamı kendilerini Şii ve Türkmen olarak tanımlamakta, aşiretlere ve bazı siyasi partilerin etkisi altında kalan gruplara göre bu kimliklerden birisi öne çıkmaktadır. Sünni Türkmenlerde ise kendilerini Arap olarak tanımlayanların sayısı azımsanamayacak boyutlardadır. Ancak, bu aşiretler dışında çoğu Sünni Türkmen'de etnik kimlik mezhepsel mensubiyetin önüne geçmektedir.

Telafer'in toplumsal yapısının bir diğer özelliği de dinin rolüdür. Şii Türkmenler arasında "taklit merci"nin etkisi büyüktür. Telaferli Şii Türkmenlerin büyük bir çoğunluğu için taklit merci Necef'teki Ali Sistani'dir. Onun politikadan uzak durmaya çalışan tutumu nedeniyle insanlar daha serbest hareket edebilmektedir. Telafer'deki yerel Şii din adamlarının bazıları ise halkın kanaatlerini etkileme noktasında olumlu roller oynayabilmektedir. Örneğin, Telafer'de Şiilerin en önde gelen din adamlarından olan Şeyh Cevad barış yanlısı bir kişidir. vaaz verdiği camide Sünni ve

Şii Türkmenler arasındaki ayrılıkların sona erdirilmesini vurgulamaktadır. Bu kişi aynı zamanda Telafer'deki Sünni ve Şii Türkmenlerin önde gelenleri arasında bir barış çalışması da yapmıştır. Sünni Türkmenler arasında ise din açısından yönlendirici bir şahsiyetinin olduğunu söylemek zordur.

Şii Türkmenlerde olduğu gibi Sünni Türkmenler de aşiretlerinin davranışlarına körü körüne itaat etmemektedir. Örneğin, Sünni-Şii çatışmasında aşiretlerin yekpare bir tavır aldığı söylenemez. Telafer'de meydana gelen çatışmanın mezhepsel karakteri ağır basmasına rağmen Telafer'deki olaylarda birçok sağduyulu Telaferlinin diğer mezhepten olan arkadaşlarını ya da komşularını saldırılardan korudukları bilinmektedir.

Telafer'in yukarıda özetle aktarılmaya çalışılan renkli ve karmaşık toplumsal dokusu aslında bu yöre insanın hoşgörüsünün bir ifadesidir. Çatışmalar sırasında ortaya çıkan kışkırtmalar bir yana bırakılırsa, Telafer halkı birliğin sağlanmasını istemekte ve bunun için çaba göstermektedir. Irak'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi aralarında hiçbir fark olmadan yaşayan insanlar arasında birden çatışma çıkmış olması ancak dış faktörlere bağlı olarak açıklanabilir. Bununla birlikte, Telafer halkının sağduyusu sayesinde geçmişte yaşanmış kötü günleri ve olayları geride bırakmak için çaba göstermesi çok önemlidir.

c. Zenginlikten Fakirliğe Sürüklenen Telafer'de Ekonomik Durum

Telafer ekonomisi büyük ölçüde tarıma ve ticarete dayanmaktadır. Nüfusun büyük bir kısmı ziraatla geçinmektedir. Kentte sanayi gelişmemiştir. Küçük birkaç işletme dışında fabrika

Kapak Konusu

Kaymakam Yardımcısı
Ahmet İbrahim

Telafer İlçe Meclisi Göç İşlerinden
Sorumlu Üyesi Seyyid Muhammet
Ali Abdullmuttalip

Telafer Devlet Hastanesi Başhekimi
Salih Haddo Haydar Efendioğlu

yoktur. İşsizlik oranı yüzde 60'lara ulaşmaktadır. 2004'te başlayan çatışmalar nedeniyle ilçedeki büyük pazar yerinin kapanması ekonomiyi büyük ölçüde etkilemiştir. İlçede 11.5 milyon dönüm⁴ tarım arazisi bulunmaktadır. Bugün bu tarım alanının yaklaşık 2.5 milyon dönümü kullanılmaktadır. Üretilen temel ürünler arpa ve buğdaydır. Yıllık üretim ise 1-1.5 milyon ton civarındadır. Ayrıca, bağcılık ve bahçecilik de yapılmaktadır. Halen Telafer'de yaklaşık 175.000 incir ve 50.000 nar ağacı bulunmaktadır. Bu ürünlerin çoğu yerel pazarlarda ve Musul'da satılmaktadır. Osmanlı Devleti devrinde önemli tahıl üretim merkezlerinden birisi olan Telafer sulamanın yetersiz olması, iklim değişikliğinden kaynaklanan kuraklık, şiddet olayları ve göç gibi nedenlerle bu vasfını yitirmiştir. Ancak, son derece verimli topraklara ve tarım için elverişli düz bir araziye sahip olan ilçe, gerekli sulama projelerinin yapılmasıyla büyük bir potansiyele kavuşabilir.

Şehirde hayvancılık diğer tüm sektörler gibi büyük bir kriz yaşamaktadır. 2004'ten önce 1.5 milyon olan küçükbaş hayvanın sayısı 150.000'e, 15.000 olan büyükbaş hayvan sayısı ise 1000'e düşmüştür. Bu durum süt ürünlerini de etkilemiştir. 2004'ten önce Telafer'de üretilen süt ürünleri çevre ilçeler ve vilayetlerde satılırken,

şu anda üretim ilçenin ihtiyacını karşılamamaktadır.

İlçenin önceden en önemli geçim kaynaklarından oluşan ticaret ise şiddet olaylarından çok büyük bir darbe yemiştir. Çatışmalardan önce Musul'un batısındaki temel alışveriş merkezi olan Telafer'deki büyük pazarın kapanmasıyla, alışveriş semtlere yayılan dükkânlara dağılmış, şehre başka ilçe ve kasabalardan gelen tüccarlar da başka yerlere yönelmiştir. 2004'ten önce şehirde yaklaşık 7500 dükkân bulunurken, şimdilerde bu rakam 2500'e düşmüştür. 2004 öncesi şehirdeki günlük ticaret hacmi, şehrin dışında bulunan büyük hayvan pazarıyla birlikte günde 300 milyon dinarı bulurken, son dönemde 20 milyon dinara düşmüştür.⁵

Ekonominin önemli boyutlarından birisi olan ulaşım ve taşımacılık sektörü de son derece kötü bir durumdadır. 2004'ten önce Telafer'de 3000 uzun araç bulunurken bu sayı 300'e düşmüştür. Telafer, işgalden önce Irak'taki tüm uzun araçların altıda birine sahipken, şimdilerde bu rakamların çok gerisinde kalmıştır. Bunun en önemli nedeni, güvenlik sorunları nedeniyle taşımacılık yapılamamasıdır. Ayrıca işsizlik nedeniyle çok sayıda kişi sahip oldukları araçları satıp, bunla-

Kapak Konusu

Telafer'in en önemli sorunlarının başında susuzluk ve sulama projelerinin yapılamaması gelmektedir. Çok büyük miktarlarda arazi atıl durmaktadır. Son iki yıldır yağmurun az yağması ve çatışmalar tarımı durma noktasına getirmiştir. Sulama kanalları ilçenin en önemli sorunu olan yoksulluk ve işsizliğe çözüm getirebilecektir.

rın parasıyla geçinmek zorunda kalmıştır. Giden araçların yerlerine yenisi alınamazken, taşımacılıkla uğraşanlar şimdi ya başka alanlara yönelmiş ya da araçlarını sattıktan sonra bir daha araç sahibi olamamıştır. Bununla birlikte, şehirde son dönemde başlayan inşaat çalışmaları nedeniyle iş araçları sayısında artış görülmektedir.

Telafer'in geneline bakıldığında şehirdeki en önemli ekonomik sorunlar şöyle sıralanabilir: Şehirde neredeyse hiçbir yatırım yoktur. Bu nedenle işsizlik çok yüksektir. Sulama yetersizliği nedeniyle tarım alanlarının büyük bir kısmı işlenmemektedir. Alınan ürünün verimi de düşmüştür. Hükümetin projeler için ayırdığı kaynakların büyük bir kısmını ise Musul Vilayet Konseyi kullanmaktadır. Ninova Vilayeti'ne Irak hükümetinden ayrılan bütçenin yüzde 20'sini stratejik projelerin yürütülmesi için Musul merkez tarafından alınmaktadır. Bu bütçeyle merkezdeki stratejik projeler (oteller, büyük hastaneler, üniversite, spor alanları, sulama projeleri gibi) yapılmaktadır. Geriye kalan yüzde 80 ise aralarında Musul merkezinde bulunduğu 10 ilçe arasında dağıtılmaktadır. Ayrıca, petrol fiyatlarındaki düşüşe bağlı olarak Irak bütçesinde yaşanan düşüş belediye kaynaklarına da yansımış durumdadır. Bu durum Telafer'in süratle ihtiyaç duyduğu altyapı projelerinin başlatılması ve tamamlanması için gerekli paranın bulunamamasına ve bunun sonucu olarak ekonomik durumun kötüleşmeye devam etmesine neden olmaktadır.

2. Telafer'de Günlük Yaşantı ve Sorunlar

a. Belediye Hizmetleri: Kardeş Türkmenlere Kardeş Belediye İhtiyacı

Telafer'de belediyenin çok fazla sorunu bulunmaktadır. İlçede çöp toplama işlemi gözlemlenmemiştir. Ayrıca, çok az yerde yol vardır. Mevcut yollar çimentodan yapılmaktadır. Belediyenin en büyük sorunu bütçe yetersizliğidir. Belediyeye

gelen bütçenin yüzde 20'sinin Musul merkez tarafından alınması ve geri kalan paranın diğer belediyeler arasında dağıtılması, Telafer'de önemli altyapı çalışmalarının yapılmasını engellemektedir. 2008 yılında Belediye'nin bütçesi 3 milyar dinar (2.5 milyon dolar) iken bu bütçe bu yıl 1 milyar dinara yani (850.000 dolar) düşmüştür. Ayrıca, Telafer'in 2008 yılında Bağdat'tan ek 3 milyar dinar daha aldığı, ancak imar için verilen bu paranın bir kerelik olduğu belirtilmiştir.⁶

Alt yapının kötü durumunu sadece çatışmalara bağlamak mümkün değildir. Yaptığımız gözlemlere göre Telafer'deki günlük yaşamı vuran en önemli sorun yoksulluktur. Irak devleti kurulduktan sonra önemli bir projeye ev sahipliği yapmayan Telafer'in sorunları kısa sürede bitecek gibi görünmemektedir. Hatta geçmişte Telafer'de ağaç dikmenin dahi yasak olduğu bilinmektedir. Bugün ise belediye başkanlığı tarafından bir ağaçlandırma projesi yürütülmektedir. Ancak bu proje çerçevesinde dikilen ağaçlar zayıf ve yetersizdir. Çeşitli sorunlar nedeniyle kuraklaşmış bir arazi olan Telafer'in yürüttüğü ağaçlandırma projesine destek aranmaktadır.

İlçenin önemli gereksinimlerinden birisi de elektrik ihtiyacıdır. Irak genelinde toplanarak dağıtılan elektrik ülkenin her yanında olduğu gibi Telafer'de de büyük sıkıntı yaratmaktadır. Elektrik sık sık kesilmekte, bu durum elektrikli araçların bozulmasına neden olmaktadır. 6 saat kesilen elektrikten sonra 2 saat elektrik gelmektedir. Bununla birlikte, kaçta gelirse gelsin elektrikerler gece 11.00'de yeniden kesilmektedir.

Telafer'de musluktan akan su içilebilmektedir. Ancak, bağ ve bahçeleri sulayan arazilerde kirli ve temiz su birbirine karışmaktadır. İlçede bir su arıtma şebekesi yoktur. İlçenin su kaynakları da yetersizdir. Telafer'in en önemli sorunlarının başında susuzluk ve sulama projelerinin yapıla-

Kapak Konusu

Telaferliler için Şii, Sünni veya Türkmen olma durumunda öncelik sıralaması değişse bile ilk kimlik hep Telaferlilik.

maması gelmektedir. Sulama yapılamadığından çok büyük miktarlarda arazi atıl durmaktadır. Yağmurun yağma halinde ürün alınmakta, kışların kurak geçtiği dönemde ise üretim yapılamamaktadır. Son iki yıldır az yağmur yağması ve çatışma olayları Telafer'de tarımı durma noktasına getirmiştir. Sulama kanalları ilçenin en önemli sorunu olan yoksulluk ve işsizliğe çözüm getirebilecektir.

Yukarıda da belirtildiği gibi Irak Hükümeti'nden ve Musul vilayetinden ihtiyaç duyduğu ve hak ettiği ekonomik desteği bulamayan Telafer için önerilebilecek en önemli çözüm yollarından birisi Türkiye'nin önde gelen il veya ilçelerinden birisinin Telafer Belediyesi'ni kardeş belediye ilan etmesidir. Bu sayede Telafer'in ihtiyaç duyduğu altyapı yatırımlarının bir kısmı için teknik destek, eğitim yardımı, bazı maddi yardımlar

ile dünyanın önde gelen kuruluşlarının yardım projelerinden nasıl yararlanılabileceğine ilişkin işbirliği yapılması kolaylaşabilecektir.

b. Sağlık Hizmetleri

Telafer'de 1 hastane ve 7 sağlık ocağı bulunmaktadır. Telafer Devlet Hastanesi (yerel deyişle Genel Hastanesi) 215 yataklıdır. Hastanenin bazı bölgelerinde inşaat devam etmektedir. Halen, acil servis, çocuk hastalıkları, doğum, cerrahi, iç hastalıkları, kalp hastalıkları servisleri bulunmaktadır. 33 uzman ve 18 pratisyen doktorun görev yaptığı hastaneye bağlı 8 ambulans bulunmaktadır. Sağlık ocaklarında ise doktor durumu değişkenlik göstermektedir. Bazılarında 3-4 doktor varken, bazı hastanelerde doktor bulunmamaktadır. Telafer'de en çok görülen hastalıklar çocuk hastalıklarıdır. Hızlı doğum artış oranı, okulların yetersizliği ve çevre kirliliği gibi etken-

Kapak Konusu

Telafer hakkındaki en önemli olgu Telafer'in sorunlarının çözülebilmesi için idari teşkilatlanmasında değişiklik yapılması gerekliliği ve doğrudan Bağdat'a bağlı bir vilayet olması zorunluluğudur. Telafer'in talebi sadece ihtiyacı olan hizmeti ve yardımı doğrudan Bağdat'tan alma isteğinden kaynaklanmaktadır.

ler çocuk hastalıklarının ortaya çıkması ve çabuk yayılmasında önemli rol oynamaktadır. Başhekimin belirttiğine göre özellikle ailelerin kalabalık olması ve sınıflarda çok fazla öğrencinin olması hastalıkların çabuk yayılmasına neden olmaktadır. Telafer'e gelen ilaçlar, Musul üzerinden gelmektedir. Bir ilaç sıkıntısı yaşanmadığı belirtilmiştir. Ayrıca ilçede yoğun bir aşılama kampanyası yürütülmektedir. Bu nedenle çocuk hastalıkları olarak bilinen kızamık, suçiçeği, çocuk felci gibi hastalıkların önüne geçilmiş durumdadır. İlçede kanser oranı düşüktür. Bununla birlikte kalp ve kemik hastalıkları yaygındır.

Telafer, yürütülen çalışmalarla bazı sağlık sorunlarına çözüm bulabilmesine rağmen önemli hastalıkların tedavisinde büyük güçlükler yaşamakta, birçok hastalık tedavi edilememektedir. Bu nedenle bu hastaların Türkiye'ye gelmesi Telaferliler için bir umut ışığı olmaktadır. Halen Telafer'den Türkiye'ye ayda 3 civarında hasta gelmekteyken bu sayının artırılması büyük önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra, Türkiye'de doktorlara yönelik verilen kursların artması ya da tekrarlanması Telafer doktorları için büyük bir avantaj sağlamaktadır. Telaferli doktorlar 2003 yılında TİKA aracılığıyla gerçekleştirilen bir kursun kendilerine büyük bir deneyim kattığını ve bugün Musul'daki doktorların bile yapamadıkları bazı operasyonları yapabildiklerini dile getirmişlerdir. Son olarak Telafer'de ilaç sıkıntısı olmamasına rağmen tıbbi malzemeler ve önemli makinelerin bulunmadığını bu konuda yapılacak katkıların Telafer halkına büyük bir hizmet olacağını da hatırlatmak yararlı olabilir.

c. Eğitim Hizmetleri

Telafer'de eğitim hizmetleri bütün güçlüklerle rağmen sürdürülmeye çalışılmaktadır. Yapılan

çalışmalardan elde edilen bilgilere göre Telafer merkezde 75 ilkokul, 17 ortaokul-lise bulunmaktadır. İlçe ve köylerde ise İyaziye'de 35 ilkokul-4 ortaokul-lise; Zammâr'da 35 ilkokul-3 ortaokul-lise; Rabia'da 43 ilkokul-5 ortaokul-lise bulunmaktadır.⁷ Bu durumda Telafer ilçesinde toplam 228 ilkokul, 29 ortaokul-lise ve 2 anaokulu bulunmaktadır. İlçedeki liselerden birisi teknik lise birisi ise imam hatip lisesidir. Telafer merkezde bulunan öğrenci sayısı ise 11760'ı ortaokul-lise, 38425'i ise ilkokul olmak üzere 50185'dir. Telafer'deki okullara ilişkin en önemli sorunlardan birisi bir okul binası içinde birden çok okulun faaliyet göstermesidir. Bazı binalarda eğitim 2-3 okulun sırayla eğitim faaliyeti yapmasına sahne olmaktadır. Sınıflar kalabalık, okulun içi ve çevresi ise hijyen açısından uygun değildir. Su kesintisi olduğu ve okulların depoları yetersiz kaldığı için okullarda tuvaletler çalışmamakta veya son derece pis bir şekilde bulunmaktadır.

Okullarda kitap ve araç gereç sıkıntısı çekildiği görülmektedir. Tahta ve tebeşir kullanılan sınıflardaki malzemeler eskidir. Ayrıca, müfettişler Türkçe kitabı sıkıntısı çektiklerini bildirmişlerdir. İlçede öğretmen sıkıntısı ise yoktur. Bazı sivil toplum örgütlerinin çalışmalarıyla Telafer'de 17 okula bilgisayar götürülmüş ve bilgisayar odaları oluşturulmuştur. Birçok okulda ise bilgisayar yoktur.

Telafer'li gençlerle yapılan konuşmalarda 15 yaş üzeri gençlerin Türkiye Türkçesi'ni anlamakta ve konuşmakta zorlandıkları görülmüştür. Buna karşılık 7-12 yaş arası çocukların büyük bir kısmı Türkiye Türkçesini rahatlıkla konuşmaktadır. Bu durumun oluşmasında Türk TV kanallarını yoğun bir biçimde izlemelerinin ve okuldaki Türkçe derslerinin önemli etkisi olduğu söylenebilir.

Irak'ta nüfus ve coğrafi özellikleri açısından il olmaya en uygun durumdaki yerleşim yeri Telafer'dir. Telafer'in vilayet olması bugün ortaya atılmış yeni bir öneri değildir. Bunun tarihi temelleri de vardır. 1977 ve 2002 yılları arasında Telafer'in vilayet olması iki kez gündeme gelmiştir. Ancak Baas rejimi tarafından kabul edilmemiştir.

3. Çatışmadan Uzlaşmaya Telafer'de Güvenlik Durumu

2004-2008 yılları arasında büyük bir çatışma dönemi geçiren Telafer'de son aylarda güvenlik durumunda önemli iyileşmeler yaşanmaktadır. Irak'ın işgalinin hemen ardından ilçede egemenlik kurmaya çalışan peşmergelere karşı başlayan direniş, bir süre sonra peşmergelere destek veren ABD güçlerine yönelmiştir. Ancak 2005 yılı sonlarından itibaren işgale ve peşmergelere karşı direniş, ABD, Kürt gruplar, İran, El Kaide ve Suriye'nin de rolüyle Türkmenler arasında bir iç çatışmaya dönüşmüş ve Irak'ın geri kalanında olduğu gibi bir tür mezhepsel savaş yaşanmıştır. Hastane kayıtlarından alınan rakamlara göre Telafer'de meydana gelen olaylarda 2800 kişi ölmüş ve 1000'i organ kaybıyla sonuçlanmak üzere 6000 kişi ağır ve orta derecede yaralanmıştır.⁸ Çok az sayıda yabancı savaşçının da katıldığı Telafer'deki çatışmalarda asıl aktörler Türkmenler olmuşlardır. Bazı Sünni Türkmenler, milliyetçi-Baasçı Araplar ve radikal İslamcı gruplarla işbirliği yaparak ABD güçleri, Irak ordusu, peşmergeler ve Şii Türkmenlerle savaşmış; Bedr Tugayları, Mukteda Sadr'a bağlı milisler ve Irak hükümeti'nden doğrudan veya dolaylı destek alan Şii Türkmenler ise Sünni Türkmenlerle savaşmıştır.

Maalesef, çatışmanın en aktif olduğu dönemlerde sadece sivillere yönelik çok sayıda eylem gerçekleştirilmiş ve her iki taraftan da yüzlerce masum sivil hayatını kaybetmiştir. Örneğin, 27 Mart 2007'de El Vahde semtinde yaşanan olay tüm Irak'ta yaşanan en kanlı olaylardan birisi olmuştur. Şehirde uzun süren un sıkıntısından sonra ilçeye un dağıtmak üzere gelen kamyonlardan birisine yüklenen tonlarca patlayıcı, un almak için gelen halkın kamyonu yaklaşmasıyla havaya uçurulmuş, olayda 120'den fazla (çoğu kadın ve ço-

cuk) Şii Türkmen ölmüştür. Bunun üzerine olayda yakınlarını kaybedenler de intikam saldırısı düzenlemişler ve çoğu olaylarla hiçbir ilişkisi olmayan 74 kişiyi öldürmüşlerdir. Bu olayın etkileri bugün hala her iki tarafça da hatırlanmaktadır. Telafer'in birçok kesiminde olayların izleri canlıdır. Birçok binada kurşun delikleri, bomba izleri, cadde kenarlarında çatışmalarda yıkılmış evler görmek mümkündür. Şehrin birçok sokağında Türkmenler arasında sokak çatışmaları çıkmıştır. Çatışmanın sonlarına doğru ise araba bombalarının çoğalmasıyla ilçede bir tedbir geliştirilmiş ve özel kimliği olmayan araçların güney bölgelerindeki semtlerine girmeleri yasaklanmıştır.

Telafer'de çatışmaları ve Türkmenler arasındaki kanlı mezhep çatışmasını yaratan faktörler şöyle sıralanabilir:

- Telafer'in stratejik konumu nedeniyle Iraklı Kürtlerin bölgeyi kontrol altına almak, çatışma yoluyla göçü tetiklemek, demografiyi değiştirmek ve yeni Kürt nüfusu yerleştirmek istemesi ve Türkmenlerin buna direnmesi.
- Türkmenlerin genel olarak işgal karşıtı bir tavır takınmaları ve ABD güçlerini Telafer'de istememeleri.
- Irak'ın genelindeki çatışma ortamının Telafer'e yansması. Irak'ın genelindeki çatışma ortamı Telafer'e şöyle yansmıştır: Telaferin özgün coğrafi konumu ve toplumsal yapısı nedeniyle ABD ile Sünni Araplar arasındaki çatışmanın bir uzantısı haline gelmiştir. Araplar Musul'u Kürtlere ve ABD kontrolüne bırakmak istemediğinden çok yoğun bir direniş faaliyeti başlatmışlardır. Ayrıca, Irak'ın kuzey bölgelerindeki tek Şii varlığı Telafer'deki Şii Türkmenlerden ibarettir. Bu

Kapak Konusu

nedenle Şii Araplar (özellikle İYK ve Sadrcılar) Telafer'i kullanarak kuzeyde güç merkezi oluşturmak istemişlerdir. Yine, ilçenin Suriye sınırında olması nedeniyle sızmalara açık olması ve radikal İslamcı militanların ilçeyi kendi amaçları için bir çatışma alanına dönüştürmüştür. Tüm bunlara ek olarak Iraklı Kürt grupların ilçede istikrarsızlık yaratmak yoluyla bölgede Amerikan güçlerini tutma isteği ve böylece Musul'da istedikleri demografik ve siyasi değişimi sağlama amaçları çatışmayı körüklemiştir.

- Çatışma ortamında ortaya çıkan siyasi istikrarsızlığın ve gruplar arası güç mücadelesinin kullanılması yoluyla Şii ve Sünni Türkmenlerin birbirine karşı kışkırtılmaları.

Özetle, Telafer'deki çatışmanın dört ana eksenini olmuştur: (1)Musul merkezli ABD ve yeni Irak hükümetine karşı direniş; (2)Iraklı Kürtler merkezli, Suriye Kürtlerine ve Sincar'a ulaşma amaçlı çalışmaları; (3)ABD ile radikal İslamcılar arasındaki mücadele ve (4)Bağdat'tan yayılan Sünni-Şii merkezli çatışma.

Tüm bu faktörler ışığında, Telafer 2004-2008 yılları arasında birbiriyle iç içe geçmiş bir çatışma platformuna dönüşmüştür. Çatışmanın bir tarafında Şii Türkmenler, ABD ordusu ve peşmergelere karşı çarpışan ve bu süreçte El Kaideciler ve Sünni Araplardan destek alan Sünni Türkmenler vardır. Diğer tarafında ise İYK ve Kürtler tarafından dolaylı olarak desteklenen ve Irak hükümetinin desteğini de alan Şii Türkmenler bulunmaktadır. Bu nedenle, çatışmanın karakteri başlangıçta daha çok ABD ve peşmergeler ile Türkmenler arasında bir direniş hareketi biçimindeyken, daha sonra direniş kimliğinden çıkarak Sünni-Şii Türkmen iç çatışması ağır basmaya başlamıştır.

Bugün gelinen noktada Telafer'de güvenlik durumunun büyük ölçüde iyileştiği görülmektedir. 6 ay öncesine kadar şehirde gündüz sokağa çıkmak bile tehlikeliyken; bombalı saldırılar, sokak çatışmaları ve suikastlar yaşanırken, şimdi geceleri dahi rahatlıkla dolaşabilmektedir. Son aylarda bazı küçük olayların dışında önemli bir çar-

tışma ya da saldırı olmamıştır. Telafer'de görev yapan Irak ordusunun yanı sıra 1400 kişilik polis gücü ve 2500 kişilik acil müdahale gücü şehre hâkim durumdadır. Ancak, Telaferliler bazıları çatışmaların kökenini oluşturan grupların hala Musul'da saklandıklarını ve bu şehre giderlerse öldürüleceklerini düşündükleri için, Musul'a gitmekten kaçınmaktadır. Ancak, yıllarca süren çatışmalar taraflar arasında büyük bir güvensizlik yaratmıştır. Bu güvensizliğin kısa bir sürede kolaylıkla silinmesi pek mümkün görünmemektedir. Tekrar sokak çatışmalarının başlayacağına inanan kimse yokken, bazı Türkmenler bombalı saldırıların yeniden başlayabileceği korkusunu taşımaktadır.

2004-2008 arasında yaşanan çatışmanın durulmasına neden olan faktörler ise şöyle sıralanabilir:

1. Genel olarak Bağdat merkezli çatışmada tansiyonun düşmesi.
2. ABD ile Sünni Araplar arasındaki çatışmanın yerini uyuma bırakması ve Uyanış Konseyi adı altında Sünni Arapların sisteme dâhil olmaya başlamaları.
3. Kürtlerin bölgede tutunamayacağını anlamasının ardından geri adım atmaları ve çekilmeleri.
4. Irak'ta El Kaidecilerin güç kaybı.
5. Türkmenlerin içinde çatışmanın bitmesini isteyen grupların artması.

4. Telafer'de Siyasi Durum

Irak'ın işgalinin hemen sonrasında Irak'ın büyük bir kısmında kaos meydana gelirken, Telafer'de sükunet ve istikrar hakim olmuştur. Kamu kurumları yağmalanmamış, yerel siyasetçiler ve bürokratlar işlerin normal seyrinde yürümesini sağlamıştır. Devletin otoritesini yitirdiği ilk aylarda Telafer'de bir Şura Meclisi kurulmuş ve hükümetin yerini almıştır. Şura Meclisi aşiret başkanları, ilçenin ileri gelenleri ve aydınlardan oluşmuştur. Şura Meclisi'nin otoritesi sayesinde hiçbir resmi daireye zarar gelmemiş, ilçedeki tek bankadaki paralar dahi iki güvenilir kişinin evinde saklanarak korunmuştur. Çatışmaların başlamasıyla birlikte ise siyasi alanda büyük bir bölünme ve kutuplaşma yaşanmaya başlamıştır.

Kapak Konusu

Telafer'in halen Irak'ta bulunan 18 vilayete ek olarak yeni bir vilayet ilan edilmesi bu ilçede yaşayan insanların modern, müreffeh ve daha insanca bir yaşama kavuşmasının temel yolu gibi görünmektedir. Ancak, gerek Irak'ta gerekse bazı bölge ülkelerinde konunun önemi ve geçmişi bilinmemektedir.

Bugün Telafer'de en güçlü siyasi partiler Irak Türkmen Cephesi, Irak İslami Yüksek Konseyi, Sadr Hareketi, Irak İslami Partisi ve Hadba Listesi'dir. 31 Ocak 2009 tarihinde yapılan Vilayet Meclisi seçimlerinde 92.000 seçmeni bulunan Telafer'de 40.000 kişi kadar seçime katılmıştır. Telafer'deki siyasi partileri ve atmosferi etkileyen en önemli unsurlar şöyle sıralanabilir:

Telafer'de siyasetin mevcut yapısı üzerinde üç temel etken bulunmaktadır: Mezhepçilik, aşiretçilik ve Türkiye'ye yakınlık.

Telafer'de Şii Türkmenlerin büyük bir kısmı Irak'ın genelinde faaliyet gösteren Irak İslami Yüksek Konseyi, İslami Dava Partisi, Sadr Hareketi gibi Şii siyasi oluşumlara oy vermiştir. Telafer'de gerçekleşen Sünni-Şii çatışması sırasında toplumun mezhep temelinde kutuplaşmaya başlaması bunun en önemli nedenidir.

Telafer'de Kürt yaşamamasına rağmen şehirde KDP büroları açılmıştır. Ancak KDP'nin ilçede faaliyet gösteren 5 bürosu olmasına rağmen seçimde aldığı oy sadece 117 olmuştur. Bununla birlikte, KDP'nin zaten Telafer'de seçim kazanmayı beklemediği, ilçedeki faaliyetlerini bu ilçeyi Musul'dan ayırarak Sincar ile birlikte kuzeydeki bölgesel yönetime katmak niyetinde olduğunu söylenebilir. Bu amaca ulaşmak için özellikle çatışmalardan etkilenen Türkmenler arasında çalışmalar yaparak Telafer'in Sünni Arapların çoğunlukta olduğu Musul yerine, istikrarlı ve kendilerine zarar gelmeyecek bir bölge olan kuzeydeki bölgesel idareye bağlanması yönünde faaliyetler yürütmektedirler. Bu çalışmalar eğitim, sağlık ve ticaret için Telafer'in dışına çıkmayan, çıktığı zaman ise öldürülen Şii Türkmenler arasında bir dönem destek bulmasına rağmen bu durumun yavaş yavaş değişmeye başladığının

altı çizilebilir.

Telafer'in Sünni Türkmen kısmında da farklı partiler ön plana çıkmaktadır. Bunların en önemlilerinden biri Irak İslami Partisi'dir. Sünni Arap ve İslamcı olan bu parti, kendisini Arap sayan Telaferli Türkmenler tarafından desteklenmektedir. Irak Türkmen Cephesi ise önemli bir geçiş süreci içindedir. 2007 yılının Temmuz ayından itibaren ise ITC'de bir canlanma dönemi başlamıştır. Geçmişin olumsuz izleri yavaş yavaş silinmektedir. ITC ilçenin güney kesiminde yeni bir temsilcilik açmıştır. Vilayet meclisi için ilçenin güney ve kuzey kesiminden bir liste hazırlanmış, bu liste bazı eleştirilere maruz kalsa da Telafer'den birinci çıkmayı başarmıştır. Seçimde en yüksek oyu ITC almıştır.

Telafer siyasetinde üçüncü ve en etkili faktör ise Türkiye faktörüdür. Türkiye'nin Telaferliler üzerinde büyük bir etki yapma potansiyeli vardır. Türkiye'den Telafer'e gönderilen her yardım ve destek ilçede büyük bir olumlu tepki uyandırmaktadır. Özellikle, Türkiye'ye Telafer'den hastaların getirilip tedavi ettirilmesi tüm Türkmenlerde olumlu bir yankı uyandırmaktadır. Türkiye'nin ilçeye ilgi gösterdiğini belli etmesi, bazı yatırımları başlatması, kısa sürede netice verecek somut girişimlerde bulunması, halk nezdindeki olumlu imajını daha da geliştirebilir.

5. Telafer'deki Sorunların Çözülmesi ve Yaşamın İyileştirilmesi İçin Bazı Öneriler

Irak'ın işgalinden bu yana geçmişten gelen sorunları ağırlaşan ve ekonomik sıkıntılara ek olarak güvenlik sorunları da yaşayan Telafer'in sorunlarının çözülmesi için bir an önce kısa ve uzun vadeli stratejiler geliştirilip hayata geçirilmesi gerekmektedir. Telafer'deki durumun iyileşmesine katkıda bulunmak amacıyla yapıla-

Kapak Konusu

bilecek kısa ve uzun vadeli önerilerden bazıları şunlardır:

a. Telafer’de Kısa Vadede Yapılabilecek ve Halkın Refahına Katkıda Bulunabilecek Bazı Öneriler

Telafer’de yapılan çalışma sırasında yukarıda da aktarıldığı gibi Telafer’in ekonomik anlamda çok geri kaldığını, temel altyapı hizmetlerinin yok denecek kadar az olduğunu ve halkın öncelikle yaşam standartlarında iyileşme görmek istediği söylenebilir.

- Büyük altyapı projelerinin hayata geçirilmesinde, Türkiye’nin Irak’taki etkinliğini kullanması yararlı olabilir. Telafer’in en büyük ihtiyaç duyduğu şeyler: Sulama projesi, altyapı çalışmaları ve istihdam sağlayıcı yatırımlardır. Bu projeler arasında en çok ihtiyaç duyulanı sulama projesidir. Telafer’de projeleri geçmişte çizilmiş olan sulama projeleri bulunmaktadır. Bu projelerin hayata geçirilmesiyle birlikte ilçenin su ihtiyacı giderileceği gibi aynı zamanda tarımsal üretimin başlamasıyla ekonomik refahta büyük bir artış meydana gelebilecektir.
- Telafer’de istihdam artırıcı projeler üretilmelidir. İlçenin yakınlarına ya da içine yoğurt, salça, un fabrikası gibi küçük çaplı da olsa üretim merkezlerinin açılması için özendirilmeli, bu konuda Irak’ta iş yapan Türk şirketleri teşvik edilmelidir.
- Telafer’de sağlık hizmetleri yetersizdir. Hastalar Türkiye’ye gelip tedavi olmak için can atmaktadır. Bu nedenle, sağlık hizmetleri konusunda bir atılım yapılması yararlı olabilir. Bu atılımın şunları içerebilir: Telafer’e yeni ambulanslar sağlanması; Telafer’in ortasına bir hastane veya sağlık ocağı inşaatına başlanması; mevcut devlet hastanesinin ihtiyaç duyduğu tıbbi araç ve makinelerin sağlanması; Türkiye’ye Irak’tan tedavi için getirilen hastaların sayısının artması ve özellikle Telaferlilere verilen kontenjanın artırılması.
- Türkiye’ye Telafer’den daha çok insan getirilmesi ve bu kişilere eğitim, ticaret ve sağlık gibi alanlar başta olmak üzere destek sağlanması olumlu sonuçlar verebilir. Telaferlilerin

Türkiye’ye yapabilecekleri ziyaretler birkaç ayrı biçimde olabilir.

- Bunlardan birincisi teknik eğitim amaçlı kurslardır. Örneğin doktorlar, öğretmenler, ziraat mühendisleri gibi meslek kollarına Türkiye’de eğitim vererek Telafer’deki hizmet kalitesinin artırılması yararlı olabilir.
- İkincisi; Türkiye’ye Telafer’den gelen öğrencilerin sayısı artırılmasıdır. Halen Türkiye’de az sayıda Telaferli öğrenci vardır. Bu sayının artırılmasına özen gösterilmeli, bu öğrencilerin tıp, eczacılık, öğretmenlik, dişçilik ve mühendislik gibi memleketlerinde hizmet verebilecekleri dallara girmelerine yardımcı olunabilir.
- Üçüncüsü; daha önce bahsedildiği üzere, bölgeden Türkiye’ye tedavi amaçlı olarak daha fazla sayıda kimsenin getirilebilmesidir.
- Dördüncüsü ise; turizm ve ticaret amaçlı ziyaretlerin kolaylaştırılmasıdır.
- Türkiye’den Telafer’e yardım eli uzatılmasının en önemli yollarından birisi kardeş belediye projesinin başlatılmasıdır. Telafer belediyesine Türkiye’den bir kardeş belediye belirlenerek, belediyenin ihtiyaç duyduğu yardım, teknik hizmetler ve eğitim gibi hususların sağlanması. Telafer, neredeyse hiç ağaç olmayan bir yerleşim birimidir. Belediye tarafından başlatılan ağaçlandırma projesi son derece zayıf kalmaktadır. Ağaçlandırma yardımı kısa vadede Telafer’de gözle görülür bir yardım yaratabilir. Ayrıca, Telaferli çocuklar için oyun alanları ve parklar yapılması çocuk gelişimine büyük katkıda bulunabilecektir.
- Telafer’de büyük bir genç nüfus bulunmaktadır. Bu nüfusun çok büyük bir kısmı ise işsizdir. Bu genç nüfusun büyük bir kısmı futbol ya da diğer spor dallarıyla ilgilenmektedir. Telafer basketbol takımı Irak birinci liginde oynamaktadır. Fakat bu takım maddi imkânsızlıklar nedeniyle bazı maçlara gitmekte sıkıntı çekmektedir. İlçede herhangi bir spor tesisi olmadığı gibi, spora destek de yoktur. Telafer’de yaşanmış olan çatışmaların etkisini belki de en fazla hisseden yaş grubu olan gençlerin spor faaliyetlerinin desteklenmesi Telaferliler için önemli bir katkı olabilir. Bu katkı için küçük çaplı bir spor kompleksi,

Kapak Konusu

Telafer, Türkiye'den Ovacık kapısının da açılmasıyla Türkiye-Irak-Suriye sınırının kesişme noktasında bulunan bu ilçe kendi ekonomik ard yöresini kurabilecek bir birikime sahiptir. Telafer Irak'taki ticaretin en önemli merkezlerinden birisi olarak altyapı sorunlarını ve çatışmaları sona erdirecek bir niteliğe kavuşabilir.

mevcut takımlara forma, ayakkabı ve diğer spor malzemeleri dağıtılması gibi kitle çalışmaları özendirilebilir.

- Eğitim yardımının artırılması. Telafer'de ilk ve orta düzeyde bulunan 50.000 öğrencinin sadece 4000 kadar Türkçe kitabı bulunmaktadır. İlçede Türkçe eğitiminin sağlıklı yürütülebilmesi için bu açığın kapanması gerekmektedir. İlçede okul sayısı yetersizdir. Mevcut okullar ise büyük bir tamirat istemektedir. Bu nedenle okullarda yaz dönemine girilmesiyle birlikte bir tamirat projesi başlatılabilir. Ayrıca, Türkiye'de eğitime gelen Türkmen öğrenciler içinde Telaferlilerin sayısının artması da yarar sağlayabilir.

- Halk içinde güven artırıcı tedbirler alınmalıdır. Çatışmaların sona ermesine rağmen Şii ve Sünni Türkmenler arasındaki güven sorunu devam etmektedir. Bu güvensizliğin sona ermesi için büyük barışma toplantıları düzenlenmeli, bu toplantılara yörenin önde gelenleri olduğu kadar Türkiye'den temsilciler de mutlaka katılmalıdır. Bu girişim bir seri halinde ve aşama aşama olarak gerçekleştirilebilir. Yörenin önde gelen aşiret reisleri, din adamları, kanaat önderleri ve siyasi parti yetkilileri toplantılara davet edilmeli, sorunların çözümünün önemi vurgulanmalıdır. Bu toplantı Telafer'de olabileceği gibi Türkiye'de de düzenlenebilir. Güven inşa edici yöntemlerden birisi taraflar arasındaki kan sorununun sona ermesidir. Aşiret yapısı içinde olan Telafer'de bu sorunun sona ermesinin yolu kan parasının ödenmesidir. Bir kişi için istenen kan parası 12-20 milyon Irak dinarı (10-15.000 \$) olarak belirlenmektedir. Buna benzer olaylar daha önce Irak hükümeti tarafından finanse edilmiştir. Bu durumun çözülmesi için Türkiye Irak hükümeti nezdinde girişimlerde bulunabilir.

b. Telafer'in Uzun Vadeli Kurtuluş Planı: Telafer'in Irak'ın 19. İli Olması

Telafer hakkında yürütülen çalışma boyunca her fırsatta karşımıza çıkan en önemli olgu Telafer'in sorunlarının çözülebilmesi için idari teşkilatlanmasında değişiklik yapılması gerekliliği ve doğrudan Bağdat'a bağlı bir vilayet olması zorunluluğudur. Irak'ın diğer kesimlerindeki Türkmenler gibi Telaferliler de Irak devletine sıkı sıkıya bağlı Irak vatandaşlarıdır. Dolayısıyla Telafer'in bir ilçe olarak idari yapısını değiştirme talebi sadece ihtiyacı olan hizmeti ve yardımı doğrudan Bağdat'tan alma isteğinden kaynaklanmaktadır. Telafer'in halen Irak'ta bulunan 18 vilayete ek olarak yeni bir vilayet ilan edilmesi bu ilçede yaşayan insanların modern, müreffeh ve daha insanca bir yaşama kavuşmasının temel yolu gibi görünmektedir. Ancak, gerek Irak'ta gerekse bazı bölge ülkelerinde konunun önemi ve geçmişi bilinmediğinden Telafer'in il olması önerisi tam olarak anlaşılabilir. Bu nedenle Telafer'in niçin il olması gerekliliği konusunda şunlar söylenebilir:

1. Irak Devleti'nin kurulduğu yıllardan bu yana Telafer geri bırakılmıştır. 1964 yılından beri hiçbir yatırım yapılmayan Telafer, eski rejim tarafından bilinçli ve sistematik olarak baskı altına alınmıştır. Saddam Hüseyin döneminde zorunlu Araplaştırma politikasına tabi tutulan Telafer'in başka bazı bölgelerde olduğu gibi Irak'ta "zarar gören bölgeler" kapsamına alınması ve sorunlarının özel bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Başta sulama olmak üzere büyük projelere ihtiyaç duyan Telafer'in yatırım ihtiyacının karşılanması Musul Vilayeti'ne bağlıyken mümkün görünmemektedir. Çünkü Musul Vilayet Konseyi, merkezi hükümetten ayrılan bütçeyi stra-

Kapak Konusu

tejik projeler kapsamında kontrol ederek sadece vilayet merkezine aktarmaktadır. Bu nedenle, Telafer'in imarının tek yolu ayrı bir vilayet olmaktan geçmektedir.

2. Irak'ta nüfus ve coğrafi özellikleri açısından il olmaya en uygun durumdaki yerleşim yeri Telafer'dir. Bunun tarihi temelleri de vardır. 1977 ve 2002 yılları arasında Telafer'in vilayet olması iki kez gündeme gelmiştir. 1977'de 4 ilçenin vilayet olması planlanmıştır. Bu ilçeler Necef, Duhok, Tikrit ve Telafer'dir. Anılan 4 ilçeden Telafer dışındaki üçü de vilayet olmuştur. Telafer bu üçünden de nüfus olarak daha büyüktür. Özetle, Telafer'in vilayet olması bugün ortaya atılmış yeni bir öneri değildir. Telafer'in sorunlarının idari olarak çözülmesinin yolunun vilayet olmaktan geçtiği önceden de tespit edilmiş, ancak Baas rejimi tarafından kabul edilmemiştir.

3. Telafer, 2002 yılından önce bir ekonomik çekim merkezi olduğunu ispatlamıştır. Ekonomik olarak Musul'a bağlı değildir. Türkiye'den Ovacık kapısının da açılmasıyla Türkiye-Irak-Suriye sınırının kesişme noktasında bulunan bu ilçe kendi ekonomik ard yöresini kurabilecek bir birikime sahiptir. Telafer'in bir vilayet olması ve

Ovacık sınır kapısının açılmasıyla Telafer, Irak ticaretinin en önemli merkezlerinden birisi olarak altyapı sorunlarını ve çatışmaları sona erdirecek bir niteliğe kavuşabilir.

4. Telafer halkının büyük bir kısmı ilçeye şiddetin Musul'dan ihraç edildiğine inanmaktadır. Nitekim, Telafer'deki operasyonların Felluce'den çıkan bazı silahlı grupların bölgeye yayılmasıyla başladığı dikkate alınırsa bu iddia pek de haksız değildir. Telafer'in güvenlik sorunlarının tam olarak çözülmesi Musul'daki şiddet yaratan grupların Telafer'e geçişinin engellenmesiyle mümkün olacaktır. Musul'daki Arap milliyetçisi oluşumun Telafer kimliği üzerinde bir baskı oluşturduğu da gerçektir. Bu nedenle Telafer'deki Türkmenlerin kimliklerinin korunması için ayrı bir vilayet içinde yaşamaları faydalı olacaktır.

Yukarıda ele alınan savlar ışığında Telafer'in Irak'ın 19. vilayeti olmasının Irak'ta bir an önce tartışılmaya başlaması, hem Irak Türkmenlerinin refahına hem de Irak'taki siyasi uzlaşmaya katkı sağlayabilecek ve eski rejim tarafından baskı altına alınan ve geri bıraktıran Telaferlilerin yaşamına ise katkıda bulunabilecektir. □

DİPNOTLAR

- 1 Kaymakam Yardımcısı Ahmet İbrahim ile yapılan görüşme, 16 Mart 2009. Bu veriler Telafer nüfus müdürlüğündeki karne verilerine bağlı olarak yapılan çalışmalarla da teyit edilmiştir.
- 2 Gergeriler Musul'da yaşayan küçük ve yerli gruptur. Kökenleri hakkında çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Gergerilerin Arap, Kürt veya Türkmen kökenleri oldukları söylense de Telafer civarında yaşayan Gergerilerin Farsçanın bir diyalektini konuştuğu bilinmektedir.
- 3 Telafer İlçe Meclisi Göç İşlerinden sorumlu üyesi Seyyid Muhammet Ali Abdulmuttalip ile yapılan görüşme, 16 Mart 2009.
- 4 Irak'ta bir dönüm 2500 metrekaredir. Dolayısıyla bu rakama saha çalışması sırasında verilen 4.5 milyon dönüm rakamının 2.5 ile çarpılması ile ulaşılmıştır.
- 5 18 Mart 2009, Araştırmacı Fuat Ömer ile yapılan görüşme.
- 6 Telafer Belediye Başkanı Muhsin Çolak ile yapılan görüşme, 17 Mart 2009.
- 7 Musul Eğitim Müdürlüğü Türkçe Müfettişleri Abdulgani İlyas Efendi ve Muhammed Abdurrahman ile yapılan görüşme, 18 Mart 2009.
- 8 Telafer Devlet Hastanesi Başhekimi Salih Haddo Haydar Efendioğlu ile yapılan görüşme, 17 Mart 2009.